

ENGLESKI APELACIONI SUD

Presuda od 30.IX 1986.

Neptune Navigation Corp. y.

Ishikawajima-Harima Heavy

Industries Co. Ltd.

Suci: Lord Justice Mustill, Lord Justice Woolf

PRODAJA BRODA

Kupci propustili otplatiti zadnju ratu kredita brodogradilištu - Brodogradilište odlučilo prodati brod trećemu - Kupci ishodili privremenu zabranu prodaje broda u trajanju od 10 dana - Arbitražni postupak o pitanju da li brod ima ugovorena svojstva u času isporuke - Treba li privremena mjera zabrane prodaje broda trajati do okončanja arbitražnog postupka

Na osnovi ugovora od 12. srpnja 1983. tužitelj-kupac kupio je od brodogradilišta-tuženika brod srednje veličine za prijevoz rasutog tereta. Između ostalog, jednom od ugovornih odredaba bilo je predviđeno da kupci upišu brod u liberijski upisnik, ili, prije isporuke, u švicarski upisnik. Kupoprodajna cijena broda bila je 14.820.000 US\$ s time da ju kupci plate u četiri rate; prve tri rate po 5% u tijeku gradnje, a četvrtu ratu u visini od 85% od kupoprodajne cijene broda u trenutku isporuke broda. Ugovorom je također bilo predviđeno da će kupac kupoprodajnu cijenu broda isplatiti bez obzira na bilo kakav mogući spor ili nesuglasicu između stranaka. Daljnjom odredbom kupoprodajnog ugovora između stranaka bilo je predviđeno da će se kao propust dužnika smatrati... (b) slučaj ako dužnik istovremeno s isporukom broda ne plati dospjelu ratu kredita... (c) ako kupac... ne prihvati isporučeni brod bez nekog određenog i valjanog razloga ... Nadalje je bilo predviđeno da će se, u bilo kojem od slučajeva propusta dužnika, datum

isporuke broda automatski produžiti za onoliko koliko traje propust, a ako propust potraje dulje od 20 dana, brodogradilište će biti ovlašteno raskinuti ugovor s kupcem na osnovi prethodne obavijesti barem putem teleksa. Ako brodogradilište nakon raskida ugovora odluči prodati brod putem privatne prodaje, kupac će imati pravo prvokupa broda po cijeni koju nudi treći u roku od 5 dana nakon obavijesti o ponudi trećeg i pod uvjetom da kupac plaća u gotovini. Posebnom odredbom bilo je takodjer predviđeno da će kupac-tuženik, u slučaju da kupoprodajna cijena broda trećemu bude niža od cijene iz ovog ugovora, nadoknaditi brodogradilištu razliku do ugovorene cijene. Arbitražnom klauzulom ugovora bilo je predviđeno da sve sporove koji proisteknu iz ugovora rješava arbitar-pojedinac sa sjedištem u Londonu na osnovi ICC-CMI Arbitražnih pravila.

Kupci su uredno otplatili prve tri rate kredita, ali su potom zapali u financijske poteškoće oko pribavljanja kredita za otplatu četvrte i najveće rate zbog nesklonosti banaka da kreditiraju kupnju broda čija je tržišna vrijednost naglo opala u razdoblju od 1983-1986. godine zbog viška broskog prostora za prijevoz rasutog tereta na svjetskom pomorskom tržištu.

Nastojeći dobiti podršku švicarskih financijskih krugova kupci su pokušali upisati brod u švicarski upisnik, ali im to nije uspjelo, kao što im nije uspjelo ni postići sporazum s brodogradilištem o smanjenju cijene broda.

Uvidjevši da brodogradilište neće pristati na daljnje produženje roka isporuke broda, kupci su u ožujku 1986. dopisom Trgovačkoj komori u Parizu pokrenuli arbitražni spor tvrdeći da brod nije spreman za isporuku i da kupci nisu dužni preuzeti brod dok ne bude upisan u švicarski upisnik brodova.

Brodogradilište je, međjutim, obavijestilo kupce da je datum produžene isporuke istekao 21. ožujka, a tzv. "grace period" 10. travnja 1986, te da od 9. svibnja iste godine smatraju ugovor raskinutim. Premda su kupci protestirali, brodogradi-

lište im je već 15. kolovoza 1986. poslalo obavijest da je dobilo bona fide ponudu trećeg za kupnju broda uz cijenu od 8.550.000 US\$. Kupci su u roku od 5 dana nakon ove obavijesti odgovorili brodogradilištu da su voljni kupiti brod uz istu cijenu, ali pod uvjetom da se isplatom iznosa od 8.550.000 US\$ oslobadjaju bilo kakve daljnje obveze po ugovoru od 12. srpnja 1983, te da brodogradilište odustane od svih postupaka protiv kupaca na temelju istog ugovora.

S obzirom da je brodogradilište odbilo ponudu kupca zbog toga što je bila uvjetovana, kupci su, da bi spriječili prodaju broda trećemu, zatražili od suda privremenu mjeru zabrane prodaje broda do sudskog postupka ili neke druge naredbe.

Sudac pojedinac koji je rješavao o zahtjevu kupaca odobrio je privremenu mjeru zabrane prodaje broda u trajanju od 10 dana. Protiv ove odluke žalilo se brodogradilište tvrdeći da u konkretnom slučaju nema mjesta privremenoj mjeri zabrane prodaje broda.

Apelacioni sud uvažio je žalbu brodogradilišta i ukinuo izrečenu privremenu mjeru zabrane prodaje broda. U obrazloženju odluke sud je naveo nekoliko razloga zbog kojih je presudio protivno diskrecionoj ocjeni prvostepenog suca.

U prvom redu drugostepeni sud upozorava na obrazloženje odluke prvostepenog suca iz kojeg je vidljivo da je prvostepeni sudac odobrio privremenu mjeru zabrane prodaje broda samo za vrlo kratak vremenski period od 10 dana jer je na osnovi svih okolnosti u tom trenutku ocijenio da bi perfektuiranje započetih pregovora oko prodaje broda trećemu moglo štetiti interesima i kupca i prodavaoca. S druge strane prvostepeni sudac nije odlučio da izda privremenu mjeru zabrane prodaje broda sve do okončanja arbitražnog postupka jer je ocijenio da bi tako dugo ležanje broda u raspremi samo povećalo financijske gubitke stranaka bez obzira na njihov uspjeh u arbitraži.

Apelacioni sud, odlučujući o žalbi brodogradilišta, stao je na stajalište da se odredba o upisu broda u švicarski upisnik

može u arbitražnom postupku protumačiti bilo tako da upis nema utjecaja na datum isporuke, bilo tako da odgadja datum isporuke, ali samo za neko razborito vrijeme. Nakon tog vremena za kupce nastupa slučaj propusta. U slučaju propusta kupca ugovor predviđa pravo brodogradilišta na raskid ugovora i prodaju broda trećem uz pravo prvokupa od strane kupaca. Drugostepeni sud međjutim smatra da klauzulu o pravu prvokupa od strane kupaca treba tumačiti tako, da kupci moraju biti spremni i sposobni ponuditi brodogradilištu tržišnu cijenu broda plus razliku između ugovorene i tržišne cijene broda, uz već isplaćene tri dospjele rate. Prema ocjeni drugostepenog suda kupci međjutim ne traže takvo ispunjenje ugovora o arbitražnom postupku, već ispunjenje ugovora tako da im se brod isporuči uz njihovu istovremenu isplatu brodogradilištu iznosa od 8.550.000 US\$, dakle manje negoli iznosi zadnja rata otplate kredita i uz istovremenu garanciju od strane brodogradilišta da neće od njih potraživati bilo kakve daljnje iznose. Drugostepeni sud smatra da su izgledi kupaca da uspiju s takvim zahtjevom vrlo sumnjivi, te da stoga nema osnove za izdavanje privremene mjere zabrane prodaje broda trećemu.

(LLR, Vol.1, 1987, part 1,
str. 24-32)

Bilješka

Relativno su rijetki slučajevi u engleskoj sudskoj praksi da drugostepeni sud promijeni odluku prvostepenog suda donesenu na temelju diskrecione ocjene prvostepenog suca. U konkretnom slučaju činjenično stanje na temelju kojeg je prvostepeni sudac ocijenio da prevladavaju razlozi u korist ("balance of convenience") izricanje privremene mjere zabrane prodaje broda (u trajanju od 10 dana), poslužilo je kao podloga za upravo suprotnu ocjenu drugostepenog suda. No, dok je prvostepeni sudac izričući privremenu mjeru zabrane prodaje broda za

vrlo kratko razdoblje imao prvenstveno pred očima interes privremene zaštite kupca dok jasno ne formulira svoj poslovni interes i nakon toga definira svoj pravni položaj prema brodogradilištu, dotle je drugostepeni sud rješavajući o zahtjevu za izdavanje privremene mjere do okončanja arbitražnog postupka prvenstveno usmjerio svoju pažnju na procjenu kupčevih izgleda za uspjeh u arbitražnom sporu.

Premda je stav judikature prema izdavanju privremenih mjera osiguranja uvijek zanimljiv za našu pomorsku praksu, odlučili smo se prikazati ovaj slučaj zbog jedne druge okolnosti koja u ovom slučaju vrlo jasno dolazi do izražaja. Radi se o drastičnom padu vrijednosti broda u relativno kratkom vremenskom razdoblju od 1983, kada je bila ugovorena njegova gradnja i 1986. kada je brod bio ponovno izložen prodaji. U razmaku samo od tri godine vrijednost konkretnog broda pala je od 14.820.000 US\$ na 8.550.000 US\$, dakle za oko 40%. Ovaj pad vrijednosti brodova za rasuti teret direktna je posljedica kontinuirane krize koja već dulje vremena vlada na svjetskom tržištu rasutih tereta. U situaciji smanjenog opsega pomorskog prijevoza rasutih tereta razumljiva je nesklonost banaka i drugih financijskih ustanova da na osnovi kredita kupcima ulože svoj kapital u ovu vrstu brodova.

Nije možda na odmet napomenuti da se klauzule o pravu prvokupa broda od strane prvotnog kupca u slučaju raskida ugovora od strane prodavatelja i prodaje broda trećemu dosta često uvrštavaju u ugovore o kupnji broda kao dodatni element zaštite interesa kupca (dužnika). Međutim, u praksi, kupac, koji nije u stanju isplatiti kupovnu cijenu broda ni kad mu je odobrena obročna otplata (u konkretnom slučaju u četiri rate), teško da će imati bilo kakve praktične koristi od uvrštenja klauzule o pravu prvokupa u slučaju prodaje broda trećemu, jer do prodaje trećemu u pravilu i dolazi zbog toga što kupac nije bio u mogućnosti isplatiti na vrijeme cjelokupnu kupoprodajnu cijenu broda, a koju u slučaju ako se koristi svojim pravom prvokupa, mora položiti odmah i u gotovini plus razliku između

stvarno ostvarene kupoprodajne cijene i prvotno ugovorene cijene broda. Stoga nam se čini da je prvenstveni praktični značaj uvrštenja ovakve klauzule u ugovor o kupnji broda da se kupcu, koji je u zakašnjenju s isplatom kupoprodajne cijene za brod, a nije u stanju prikupiti potrebna financijska sredstva ni kroz određeno razborito razdoblje na koje pristane prodavatelj nakon roka za isplatu, dađe još izvjesno vrijeme (od trenutka kad prodavatelj izjavi da raskida ugovor do trenutka kad primi obavijest o bona fide ponudi trećega) za ostvarenje financijskih pretpostavki da ispuni svoju obvezu isplate ugovorene kupoprodajne cijene u cijelosti i odmah. S obzirom da je to razdoblje obično vrlo kratko, razboriti prodavatelj neće raskidati raniji ugovor, dok ne pronadje novog kupca, praktični učinak ovakve klauzule nije značajan za prvotnog kupca.

mr Ljerka Mintas Hodak
znanstveni asistent